

MOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM

mali bonton za komunikaciju s djecom s teškoćama iz spektra autizma

MOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM: MALI BONTON ZA KOMUNIKACIJU S DJECOM
S TEŠKOĆAMA IZ SPEKTRA AUTIZMA

GRUPA AUTORA:

mr. Zlatko Bukvić, prof. reh.

Johana Čubra, majka djeteta s teškoćama iz spektra autizma

Juliette Janušić, prof. kroatistike

Emina Kovačić, mag. rehab. educ.

ILUSTRACIJE / DJECA KOJA SU SUDJELOVALA U IZRADI BONTONA:

Bartol Čubra

Petar Farkaš

Lorena Ferencina

Mariela Ferencina

Leona Ipša

Matej Kosovec

Luka Lugar

Domagoj Mamić

Nika Međeral

Nikola Međeral

Fran Rabuzin

Mauro Vakanjac

LEKTURA: Juliette Janušić

DIZAJN: Ivan Ferencak, bacc.ing.techn.graph.

NAKLADNIK: SVIMA - udruga za razvoj organizacija civilnog društva i civilnih inicijativa
www.svima.hr

ZA NAKLADNIKA: Veronika Borčić, predsjednica udruge

Vis, srpanj 2014.

Mrežna publikacija

ISBN: 978-953-58358-0-6

Publikacija „Moj prijatelj s autizmom: Mali bonton za komunikaciju s djecom s teškoćama iz spektra autizma“ izrađena je unutar međužupanijskog projekta za djecu u dobi 8-14 godina pod nazivom „KREATIVNO, REDIZAJNIRANO, ZAJEDNO, JEDNAKO ZA SVE... ODRŽIVO“. Projekt je financiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske u okviru programa izvaninstitucionalnoga odgoja i obrazovanja djece i mladih u školskoj godini 2013./2014.

Osnovni je cilj projekta bio unaprijediti temeljna znanja, vještine i stavove djece o održivom razvoju, uključujući socijalnu komponentu održivog razvoja kojom se između ostaloga nastoje osigurati jednake mogućnosti za djecu s teškoćama u lokalnim zajednicama.

Djeca s teškoćama iz spektra autizma znatno se razlikuju od većine svojih vršnjaka po načinu komuniciranja, ponašanju, igri, učenju i uopće razvoju socijalnih vještina. Može se slobodno reći da je svako dijete s teškoćama iz ovoga spektra jedinstveno u pogledu svojih potreba i elemenata osobnosti, što često predstavlja dodatni problem pri ostvarivanju interakcije s djecom bez teškoća, odnosno pri planiranju odgojno-obrazovnog rada po načelima inkluzije. Međutim, konkretni primjeri dobre prakse jasno ukazuju na to da je puna inkluzija djece s teškoćama iz spektra autizma više nego moguća u svakoj lokalnoj zajednici te tako i svakoj odgojno-obrazovnoj ustanovi.

Priprema vršnjaka bez teškoća/suučenika u odgojno-obrazovnim ustanovama za osiguranje pune inkluzije djeteta s teškoćama iz spektra autizma počinje s upoznavanjem njegovih sposobnosti i, što je najvažnije, osjećaja.

Upravo su zbog toga u izradi ovog bontona izravno sudjelovali prijatelji i prijateljice Bartola Čubre, djeteta s teškoćama iz spektra autizma, koji s njim dijele školske klupe odnosno ostvaruju redovni kontakt i igru. Bonton tekstom i ilustracijama primamo polazi od perspektive djeteta kako bi ga upravo djeca mogla razumjeti i iz njega naučiti kako komunicirati te ostvariti kontakt i igru s prijateljem ili prijateljicom s teškoćama iz spektra autizma.

Koristimo priliku ovim putem zahvaliti svim Bartolovim prijateljima i prijateljicama koji su svojim aktivnim sudjelovanjem i radom u radionicama unutar našeg projekta dali doprinos u izradi bontona. To su: Petar Farkaš, Lorena Ferencina, Mariela Ferencina, Leona Ipša, Matej Kosovec, Luka Lugar, Domagoj Mamić, Nika Međeral, Nikola Međeral, Fran Rabuzin i Mauro Vakanjac.

SVIMA - udruga za razvoj organizacija civilnog društva i civilnih inicijativa

Juliette Janušić, suradnica za neformalno obrazovanje djece i mladih

Poštovani roditelji, poštovane učiteljice i učitelji!

Kao osnovni nositelji odgojno-obrazovnog procesa, vi najbolje znate kako uključivanje djece s teškoćama u aktivnosti razrednog odjela može biti zahtjevan i težak, ali i zanimljiv izazov. Stoga je na vama da djeci i učenicima pokažete kako razgovarati, pomagati i surađivati s vršnjacima u razredu koji su drukčiji i imaju određena obilježja koja im stvaraju teškoće u svakodnevnom funkcioniranju.

Općenito možemo teškoće koje karakteriziraju autizam promatrati kroz teškoće govorno-jezične komunikacije, teškoće uspostavljanja socijalnih odnosa i teškoće ponašanja karakterizirane stereotipnim radnjama i specifičnim područjima interesa. Zbog toga dolazi do neočekivanih reakcija i odgovora na poticaje iz okoline, burnog protesta ili povlačenja iz interakcije. Stereotipna ponašanja koja se najčešće povezuju s osobama s autizmom dijelom su naučena u prethodnom životnom razdoblju, a dijelom služe i kao sredstvo kontrole okoline i postizanja osjećaja sigurnosti u svijetu koji je kaotičan i nerazumljiv. Dijete svojim ponašanjem štiti vlastiti integritet, izaziva ugodu i daje smisao okolini čineći je razumljivom i predvidljivom.

Svako dijete (i odrasli) teži zadovoljiti svoje osnovne potrebe, a iz toga proizlaze i ponašanja koja do toga trebaju dovesti. Ometanje i nemogućnost njihovog zadovoljenja iz bilo kojeg razloga izaziva nelagodu i frustraciju. Reakcije na frustraciju su različite i ovise o stupnju emocionalnog razvoja i iskustava koje je dijete doživjelo.

Želimo vam puno uspjeha i zadovoljstva u otkrivanju neistraženih bogatstava obilježja djece s autizmom.

*Zlatko Bukvić i Emina Kovačić
Udruga za ranu intervenciju Varaždinske županije*

Draga djeco, dragi roditelji, dragi učitelji(ce)!

Pred vama su jednostavni, ali korisni savjeti kako pristupiti prijatelju (ili prijateljici) s autizmom, odnosno kako njemu ili njoj lakše postati (i ostati!) prijatelj.

Na svijetu ima velik broj djece s teškoćama iz spektra autizma. Svatko od njih je drukčiji, no neka su ponašanja prisutna kod većine. U svakom je slučaju riječ o nemogućnosti normalnog uspostavljanja komunikacije uz često ograničene sposobnosti govora odnosno verbaliziranja. Njihova su osjetila ili previše ili premalo osjetljiva. No istodobno osobe s autizmom mogu biti vrlo vješti sportaši, umjetnici ili matematičari. Osim toga, oni ne lažu, ne varaju, ne zadirkuju svoje prijatelje...

Nikad ne smijemo zaboraviti da svatko ima pravo na igru i učenje među svojim vršnjacima, i ako to nekome ide teže, možemo mu u tome pomoći! Kao mama jednog takvog dječaka (kojemu štošta ide teže, ali ponešto i bolje nego drugima) znam to jako dobro i mogu reći kako je dovoljno takvo dijete upoznati. Ako upoznamo takvo dijete, naučimo što mu smeta i kako ono razmišlja, moći ćemo se zajedno igrati i zajedno učiti!

Zahvaljujem dragim prijateljima mogega sina koji su sudjelovali u radionicama o komunikaciji i interakciji s djecom s poremećajima iz spektra autizma te stručnjacima defektolozima koji su vodili radionice. Posebno zahvaljujem učiteljici moga sina Bartola koja je izuzetno motivirana otkrivati sve „čari“ autizma.

Naravno, zahvaljujem i svoj djeci, roditeljima i učiteljima koji će pročitati ovu knjižicu te tako moći širiti priču o djeci s autizmom... koja su prije svega samo djeca željna ljubavi, igre i druženja s vršnjacima!

*Mama vašeg prijatelja s autizmom
Johana Čubra*

TVOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM PONEKAD NA NEOBIČAN NAČIN POKAZUJE DA HOĆE BITI S TOBOM: DOTRČI DO TEBE, UDARI TE, VIČE, STOJI SA STRANE...

MOŽE IZGLEDATI DA SE NE ŽELI IGRATI S OSTALOM DJECOM U PARKU, ALI ON SAMO NE ZNA KAKO ZAPOČETI RAZGOVOR ILI DRUŽENJE. ON NEĆE SAM ZAPOČETI KOMUNIKACIJU. PRIĐI MU!

I UVIJEK GA IMAJ NA OKU! MOŽE ODLUTATI JER VOLI ISTRAŽIVATI. ON NEMA OSJEĆAJ ZA VRIJEME. MOŽE SE IZGUBITI, A MOŽDA SE NEĆE ZNATI VRATITI.

PROVJERI ŠTO RADIM,
PRIDRUŽI MI SE

KAD SE OBRAČAŠ PRIJATELJU S AUTIZMOM, SJETI SE DA ON RABI NAUČENE REČENICE I ODGOVORE.

GOVORI MU JEDNOSTAVNIM I JASNIM REČENICAMA!

NEKAD JE LAKŠE AKO UPOTRIJEBIŠ FOTOGRAFIJU ILI CRTEŽ KAD ŽELIŠ NEŠTO OBJASNITI I POKAZATI!

SLIKOVITO IZRAŽAVANJE I PRENESENA ZNAČENJA ON NE RAZUMIJE. IGRE RIJEČIMA I DOSJETKE NEMOJ UPOTREBLJAVATI U RAZGOVORU S NJIM JER NE RAZUMIJE VICEVE I ŠALE... ON RAZMIŠLJA VRLO KONKRETNO I POŠTUJE PRAVILA!

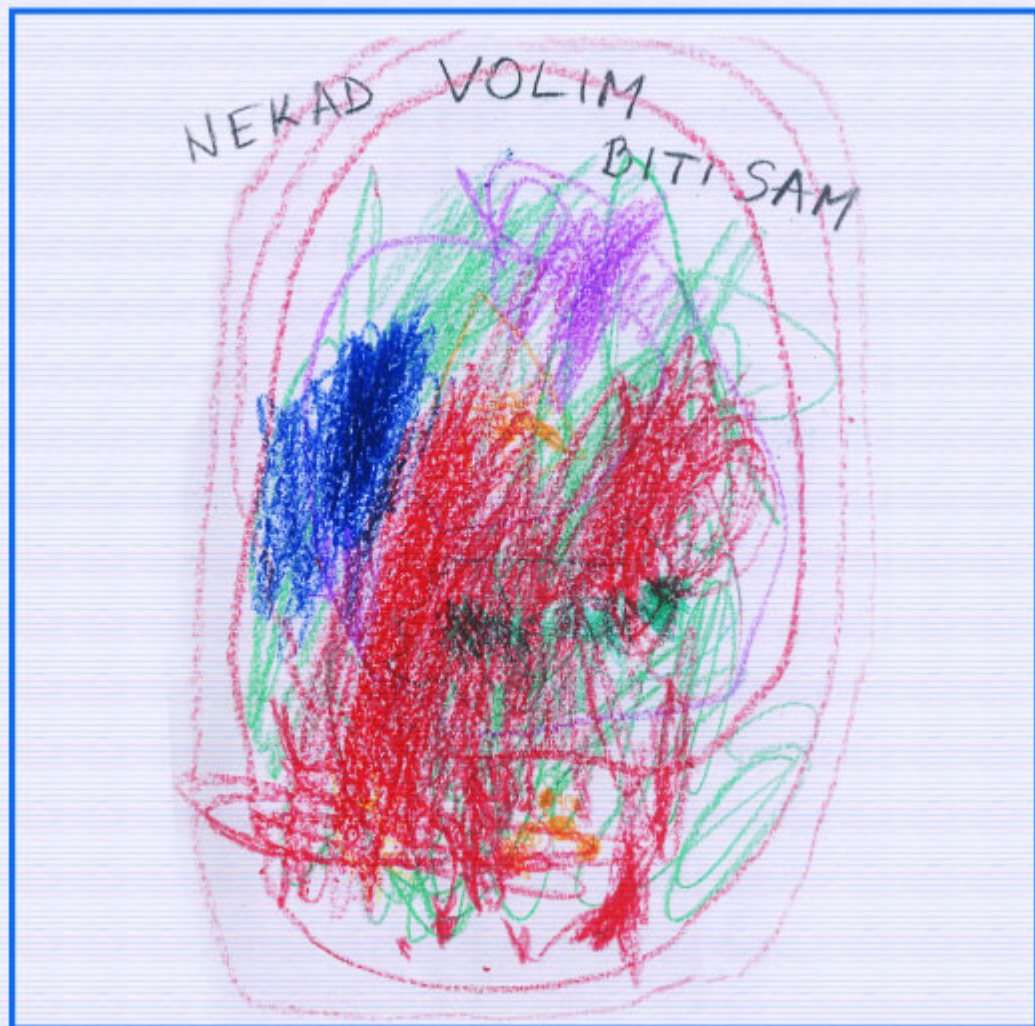

KAD TI SE ČINI DA TVOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM NEŠTO NE ŽELI RADITI, ON MOŽDA NE ZNA MOŽE LI TO UOPĆE.

NIJE DA ON NE SLUŠA UPUTE – ON JEDNOSTAVNO TREBA VIŠE VREMENA DA IH RAZUMIJE!

RADIJE MU POKAŽI KAKO TREBA NEŠTO UČINITI NEGO DA MU POKUŠAŠ OBJASNITI RIJEČIMA... I BUDI SPREMAN/SPREMNA MNOGO PUTA TO MU POKAZATI!

MNOGO UPORNOG I STRPLJIVOG POKAZIVANJA POMAŽE MU DA NEŠTO NAUČI. ZATO ČESTO PONAVLJA RADNJE KAKO BI IH RAZUMIO.

SVOJIM NAMCRTEŽOMBARTOL GOVORI: „PONEKAD MI JE TEŠKO RAZUMJETI ŠTO SE DOGAĐA OKO MENE JER IMA PREVIŠE DJECE, PREDMETA, ZVUKOVA...“

DIJETE S AUTIZMOM MOŽE IMATI NEOČEKIVANI EMOCIONALAN ISPAD. TO SE DOGAĐA KADA JE JEDAN OD PODRAŽAJA PREOPTEREĆEN TE DOLAZI DO BURNE, GLASNE, NEKONTROLIRANE REAKCIJE JER MU BUKA I SVJETLO IZAZIVAJU BOL U OČIMA I UŠIMA PA DIJETE UDARAJUĆI RUKAMA ŽELI DA TO PRESTANE. ONO ČESTO TREBA SVOJ MIR... ŽELI BITI SAMO ILI U SIGURNOM, POZNATOM OKRUŽJU.

POKUŠAJ ODGONETNUTI ŠTO GA/NJU UZNEMIRUJE I TO IZBJEĞAVAJ!

OSJETILA OPAŽANJA KOD DJETETA S AUTIZMOM SU POSEBNA.

NJEGOV/NJEZIN MOZAK NE MOŽE OBRADITI PUNO OSJETILNIH INFORMACIJA ISTODOBNO.

ZVUKOVI, MIRISI, SVJETLA, PRIZORI KOJE DRUGI UOPĆE NE PRIMJEĆUJU, GUŽVA, DODIRI DRUGIH LJUDI – NJEMU/NJOJ MOGU BITI ZASTRAŠUJUĆI!

ZATO SE NA NJIH MORA POLAKO I POSTEPENO NAVIKAVATI!

PRIJATELJA SAUTIZMOM NEMOJ DOZIVATI DRUGOG KRAJA PROSTORIJE, NEĆE NIŠTA RAZUMJETI! LAKŠE JE AKO DOĐEŠ DO NJEGA, UHVATIŠ GA ZA RUKU ILI DOTAKNEŠ ZA RAME: ZNAT ĆE DA GOVORIŠ NJEMU.

JASNO IZGOVARAJ ŠTO ŽELIŠ DA UČINI I ŠTO ĆE SE DOĀODITI SLJEDEĆE. OBRAĆAJ MU SE IZRAVNO I TO JEDNOSTAVNIM RIJEĀIMA!

TVOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM IMA MNOGOBROJNE TALENTE.

POTRAŽI NJEGOVE JAČE STRANE!

OTKRIJ U ČEMU JE TVOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM DOBAR... I UŽIVAJTE U TOME ZAJEDNO!

TVOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM BRŽE UČI STVARI KOJE VOLI, A UZ POHVALU I NAGRADU TO JE LAKŠE! TEŠKO MU JE UČITI U OKRUŽENJU KOJE GA KRITIZIRA I NEPRESTANO PODSJEĆA NA NJEGOVE NEDOSTATKE.

USMJERI SE NA ONO ŠTO ON MOŽE I ZNA UČINITI!

I NIKAD NE ZABORAVI DA NJEMU BOLJE IDE VIZUALNO UČENJE: POKAŽI MU KAKO NEŠTO TREBA UČINITI!

NjEMU JE TEŠKO IZREĆI ŠTO TREBA ILI ŽELI... ON NE ZNA RIJEČIMA IZRAZITI ONO ŠTO OSJEĆA.

ZATO PROMATRAJ NJEGOV GOVORTIJELA I PONAŠANJE KAKO BI ZAKLJUČIO/ZAKLJUČILA ŠTO SE S TVOJIM PRIJATELJEM S AUTIZMOM DOGAĐA!

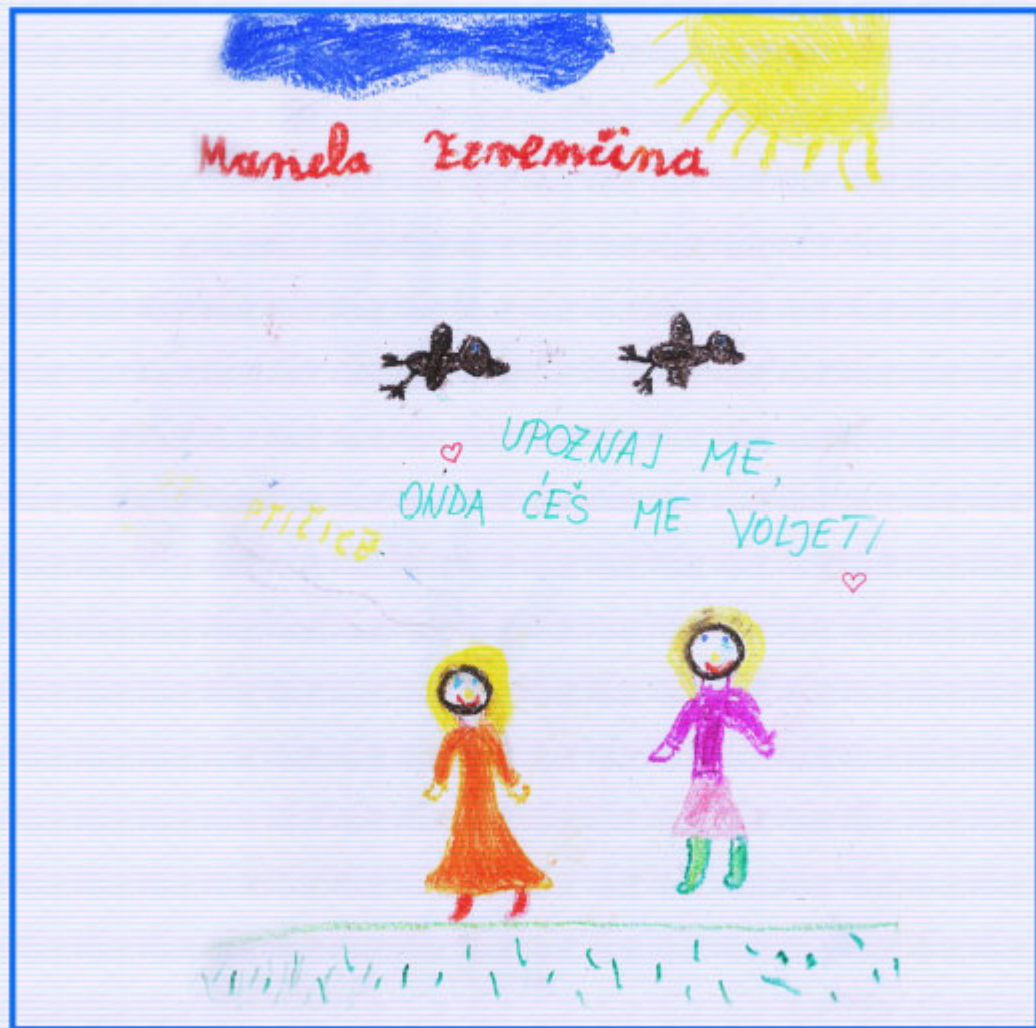

DJECA S AUTIZMOM IZUZETNO SU OSJETLJIVA NA ZVUK.

PUNO LJUDI KOJI GOVORE ISTODOBNO ILI ISTODOBNI ZVUKOVI IZ RAZLIČITIH IZVORA KOJI DRUGIMA NE SMETAJU – TVOJEM SU PRIJATELJU S AUTIZMOM KAO NOĆNA MORA!

BAŠ KAO I PLAČ MALE SESTRE KOJU NEIZMJERNO VOLI ALI NE MOŽE PODNIJETI KAD ONA ILI BILO KOJA DRUGA BEBA PLAČE. NJEMU JE ZVUK PLAČA STRAŠAN ZA UŠI... PLAČ GA PODSJEĆA NA NEUGODU I STRAH.

TVOJ PRIJATELJ S AUTIZMOM NIJE IZABRAO IMATI AUTIZAM.

ON POSTAJE SVJESTAN DA JE DRUKČIJI OD DRUGIH ZBOG PONAŠANJA PREMA NJEMU.

UZ PODRŠKU SVOJE OBITELJI TE PODRŠKU SVOJIH PRIJATELJA I UČITELJA, MOŽE USPJEŠNO UČITI I SRETNO ODRASTATI!

Izradu ove publikacije financiralo je
Ministarstvo, znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske
na temelju financijske potpore projektima udruga koje djeluju u području
izvaninstitucionalnoga odgoja i obrazovanja djece i mladih u školskoj godini 2013./2014.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I SPORTA

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost
SVIMA - udruge za razvoj organizacija civilnog društva i civilnih inicijativa.
Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno i stajališta
Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

ISBN: 978-953-58358-0-6